

Si no vols pols no vinguis a l'era

26 d'Agost 2022

Per Ingrid Guardiola

El 26 d'agost més de setanta persones van habitar l'espai nyamnyam de Mieres per la quarta acció del cicle "Si no vols pols no vinguis a l'era 2022" en la qual el Bòlit hi participava econòmicament i amb la itinerància d'una part de l'exposició "Cap a les deus: una gramàtica fluvial", amb les obres d'Anna Dot ("Deixar-te córrer"), Jordi Mitjà ("A contracorrent, promeses i contradiccions d'un esquinç temporal" i "Passera") i Job Ramos ("A la intempèrie"). Al llarg del dia també van intervenir Nilo Gallego, Laia Estruch i Júlia Barbany.

Per cloure la sessió, vam muntar una taula rodona (el diàmetre de la qual ocupava tota l'era, tota la pols) per valorar el dia. En el meu text de presentació vaig dir coses com aquestes:

«Virgínia Woolf, en els seus diaris, deia que la felicitat era un filet, un petit fil, al qual les coses s'hi adherissin soles. Un filet, i el que costa trobar-lo. El filet no és només el tema o marc conceptual, el filet també és el context que generes, la confiança que mostres, l'atenció que poses o que poseu. Que s'adhereixin soles, vol dir, que tots estem junts en alguna cosa que encara no sabem què és. I si s'hi adhereixen soles no és com a resultat d'una operació de mercat, sinó fruit d'una experiència compartida. Aquest filet que Nilo Gallego va trobar en la generació d'un espai procliu a l'escolta, Laia Estruch en les seves escultures fonètiques que interaccionen amb espais biòtics humans i no humans o Júlia Barbany amb la investigació sobre l'humor i les dificultats que implica existir en un context social.

Aquest meu filet a "Cap a les deus" sintetitzava els gestos del riu, això és: el seu naixement, el seu curs o deriva, la seva fluïdesa, sedimentació, inundació, invasió i desembocadura. Aquest retorn a pensar les coses des de les metàfores que ens brinda el nostre entorn immediat, convidava a tornar a la causalitat, a la connectivitat fluvial, a la sintaxi territorial, a reterritorialitzar la cultura, a perdre's en el temps reversible, en el temps acumulable, sedimentable. Les metàfores, de vegades, desborden la representació o el que esperem d'ella. Com deia el físic i escriptor Gaston Bachelard, la imatge de la banyista mirant el seu reflex és falsa, la banyista banyant-se esberla la seva imatge: "qui es banya no es reflecteix". Com evitar la representació? És una pregunta que mai ens vam fer però que sempre estava allà; com parlar del riu sense que fos una il·lustració? Un paisatge? Un grup improvisat d'excursionistes de cap de setmana? Josep Maria Oliveres ho va fer des d'allò molecular, Enric Ansesa des de l'abstracció cromàtica, Jordi Isern des de la performance mitològica, l'associació milfulles des de la cartografia sociològica, Pere Noguera des de l'enfangada, Víctor Masferrer des dels souvenirs turístics, Laura Ginès des del relat hetero-auto-biogràfic, Christophe Farnarier des d'allò pictòric, un retorn al quadre, al marc, a la bidimensionalitat. Jordi Mitjà ho va fer transformant els relats mediàtics a l'art, per tant, desdibuixant i redibuixant el que els mitjans de comunicació van dir d'ell i la troballa de la seva escultura, la Dama de l'Onyar, després del pas del Glòria. En Mitjà, tornant al còdol, va acabar fent d'aprenent de picapedrer; amb aquella sensació que devien sentir, des de Miquel Àngel amb la seva primitiva "Pietat rondanini", fins a Piculives, o el mestre de Cabestany, la sensació de que com més intentes treure la bona forma de la pedra, més t'allunyes de la seva raó de ser. Anna Dot va fer-ho construint (i amb aquesta segona exposició "desconstruint") una hipòtesi jurídica a partir de intentar tirar endavant una iniciativa de llei popular per a dotar de protecció jurídica els rius. Aquí, a un país, Catalunya, que ha fet dels rius el teixit nerviós d'un gran tram de indústria tèxtil i de ramaderia intensiva, el seu abocador. Job Ramos ho va fer anant cap a les cadenes de materialitats,

cap a la “matèria vibrant” que diria Jane Bennett, confrontant ecosistemes, fent de la repetició, del temps seqüencial i la durada, una inversió del temps cronològic i, alhora, una modificació del temps kairològic, convertint l’excelsionalitat de l’instant viscut en un instant merament viu, irrigat, anòmic, indecisiu, potencial, el temps de la recerca sense fita, on la diferència neix de la repetició, el suspens de la suspensió; una recerca o una atenció acompanyada de la immobilitat fúnebre i tranquil·la d’aquell que només pretén estar, amatent, en un lloc, com en una trinxera o en un mapa on les coordenades van virant per la concomitància material i la pròpia atenció.

Tots ells es van transvestir del que no eren, jo també, fent de comissària. Tots vam fer un vot silenciós, no evident, contra l’expertesa, contra la reafirmació d’un mateix i dels gestos que ens precedien, arriscant-nos a no trobar. En el cas d’ells tres és molt clar, jo podia fer trampes.

Diu Rosi Braidotti: “Una dimensió espectral i forense s’ha filtrat en els nostres patrons de pensament”. En un moment on el vertigen taxonòmic i l’art forensc s’imposen, no és fútil tornar a la matèria, als ecosistemes, descentrar l’humà, la raó il·lustrada (egocèntrica, unívoca, inquisitiva, masculina, heretada); amainar aquesta raó i recuperar el desig de descansar sobre la superfície de les coses, sobre un ritme, un fresseig, alguna cosa que passa i que canvia, potser massa ràpid. Un mirar el riu abans de la fundació de la polis i la raó individual i d’Estat, abans de l’assimilació col·lectiva i taquicàrdica de l’ecocidi. Com deia Paul Celan en el seu discurs “El meridià”: “Un voldria ser cap de Medusa per aprehendre allò natural com a quelcom natural per mitjà de l’art”.

Tot això es va fer en una època de bones pluges i, ara, en un context de sequera global, agafa un biaix quasi tràgic, una capa que l’exposició no tenia o si alguna peça ho anticipava, podria ser la de l’Anna Dot i, en certa manera, també la d’en Job Ramos. L’exposició apuntava cap a un retorn vitalista, desitjant, a la sensació de coses mínimes, al dret atàvic, naturalista, és a dir, atomista, a la pell del món.»

Sé que aquell matí del 26 d’agost vaig estar reformulant una mica aquests apunts en un paper que he perdut, tombada al llit de Mieres, molt lentament, badant. Sé també que després de dir en veu alta aquesta introducció venia el torn de preguntar als artistes amb qui havia treballat, i que no sabia massa bé què dir perquè sempre em costa fer preguntes si ja en sé la resposta, no sé dissimular, fer veure que no tinc el que tinc, és a dir, la resposta. Em cal una mica més de dramàturgia. Així que vaig passar la paraula als artistes, directament, sense cap interpel·lació concreta, perquè expliquessin el que volguessin. En Jordi Mitjà va socialitzar l’origen del projecte, l’anècdota que el va portar a trobar-se amb una part del seu passat (la Dama de l’Onyar que va emergir amb el temporal Glòria). En Job Ramos va explicar l’origen del projecte, els efectes del Glòria -un altre cop el Glòria-, sobre la piscifactoria i va posar de relleu la importància de la Fina -la protagonista que mai veiem de cares i que es presenta fent accions sistemàtiques que no acabem d’entendre en aquell ecosistema artificial-, com arriba a la Fina i a la piscifactoria per atzar, com acaba sent una operació simbiòtica de dues persones que s’avenen i que intenten dur endavant un procés de cura d’un ecosistema -cadascú el seu, però cada cop més imbricats els dos- sense cap garantia d’èxit. Va explicar també que la recerca és un intent d’aplicar el que alguns anomenen nous materialismes, ontologies planes o, en tot cas, un diàleg entre un ecosistema humà i un de no humà -el dels crancs-, però lluny del caràcter moralitzador o salvífic que tenen alguns d’aquests projectes que intenten descentrar la perspectiva antropocèntrica.

L’Ariadna (nyamnyam) va contextualitzar la nova peça de l’Anna Dot, indicant que la recerca sobre els rius l’està continuant a París amb el Sena, observant totes les deixalles

que arrossega el riu (molt en harmonia amb l'obra d'en Mitjà), i que havia vist com n'era de quimèrica la recerca legal, que potser el millor que podia fer era virar d'allò jurídic a una aproximació més sensible, més sensorial amb el riu.

Laia Estruch ens va parlar del seu projecte sobre les sibines (2019), les dones d'aigua, de tal manera que és obvi que ella també hagués pogut formar part de "Cap a les deus". Laia Estruch ha arribat a un lloc de recerca en què intenta despullar-se d'allò que la mantenia adjacent, és a dir, les escultures i artefactes als quals es vinculava en les seves performances, i treballar a partir del so, del fonema, de l'arxiu (sonor, cançoner) i el cos com a escultures en sí mateixes, una escultura dinàmica, interferint en una escenografia concreta, sigui un espai de naturacultura (que diria la Haraway), com l'arbreda de Mieres, o el riu per a la Bianyal 2021, o la malla que va penjar al MACBA a "Ocells perduts" (2022).

Nilo Gallego també va ubicar una mica la seva intervenció matinal, la seva incipient recerca "Orelles voladores", on intenta, com Laia Estruch, anar-se despullant dels artefactes mediadors, per fer del cos un instrument de precisió experimental i del moment, un instant d'experiències sensorials i semàntiques. Gallego va manifestar l'enuig de l'edició, del moment de manipular amb les fonts sonores, ja que mai aconseguix estar a l'alçada de l'experiència directa, del moment en què les coses sonen. D'aquí que aquest projecte busqui minimitzar els artefactes tecnològics i proveir d'una atenció basada en l'escolta, a més a més de provocar una espècie d'espectrografia imaginària en què les instruccions de l'interpret i la nostra imaginació confabulen alhora.

Júlia Barbany també va parlar de "Diversión obligatoria" i de les sincronies amb "Cap a les deus"; curiosament la seva escenografia era/és un riu. Va recuperar la qüestió que jo mateixa havia plantejat amb la introducció: Com evitar la representació? En el seu cas es troba amb el dilema de com parlar de l'humor, però sense afrontar-lo directament, com treballar des d'aquest marge que mira la cosa però sense indicar-la o subratllar-la.

Sé que la gent va agrair aquell moment de capvespre, la posada en context de tot plegat. Perquè les paraules fan una doble funció, fixen les idees i, alhora, aixequen més polseguera; perquè amb l'excusa del rondó podíem estar una estona asseguts, sota els núvols, lluny de la calor intensa d'aquests severs migdies olotins. Sé que quan parlem, i es va fent fosc, les emocions es calmen, tot busca el seu recés. És el moment d'endreçar les coses, de deixar de mirar, d'estar a prop, escoltant, com crepitien els cossos que ja han fet el dia.